

„Én vagyok a belga”

Beszélgetés Pomogáts Bélával

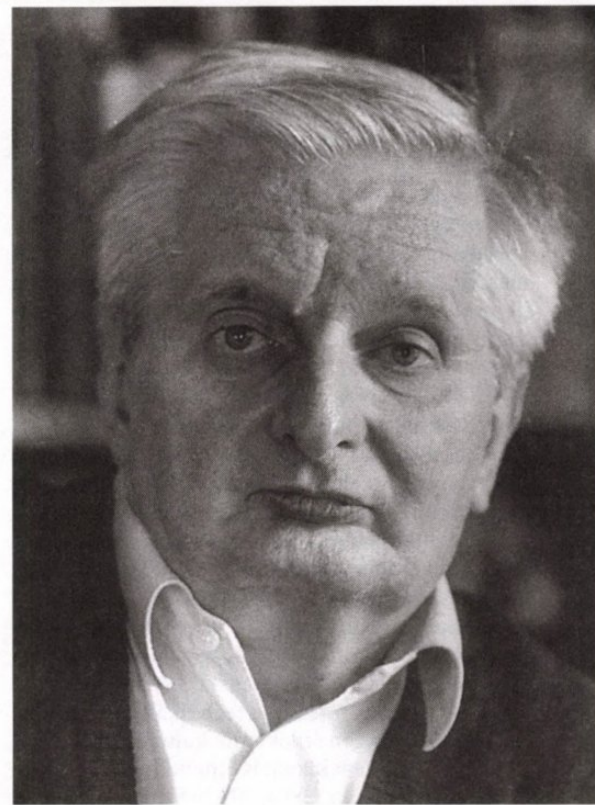
Az Írószövetség elnökével folytatandó beszélgetés alkalmával megkerülhetetlen téma az irodalom helyzete, az irodalom háttérstruktúrájának válsága. Jelzésértékű, hogy az idei könyvhét megnyitóját Pomogáts Béla tartotta, s beszédének a vészjóslóan sokat mondó Még vagyunk! címet adta.

Nem az irodalom válságáról beszélnek, hanem a könyvkiadás és az irodalom nyilvánosságának válságáról. Ugyanis az elmúlt években nagyon sok tapasztalatot szereztem arról, hogy a könyvkiadás hősies erőfeszítései ellenére mind bizonytalanabb helyzetbe szorul. Nagyon sok könyvkiadóval van kapcsolat az Írószövetség elnökeként is, természetesen szerzőként is, és minden kiadó napról napra próbálja maga előtt tolni azokat a szinte megoldhatatlan pénzügyi problémákat, amelyekkel küszködik. Vannak kiadók, amelyekkel kapcsolatban az év végére jóslnak látványos össze-roppanást. A válság egyik legdöntőbb oka az, hogy csökkent a fizetőképés kereslet. A középrétegek, a pedagógusok, az értelmiség egy nagy része, tisztviselők, iparosok vagy a vidéki agrárértelmiség is, akik eddig a könyvek vásárlói voltak, elszegényedtek, nem nagyon tudnak áldozni könyvekre. Én magam is láttam a Vörösmarty téren azt, ahogy az ott csellengő érdeklődők válogattak a pultokon felsorakoztatott könyvek között, belelapoztak, aztán megfordították a könyvet, és három- vagy négyjegyű számot találtak a hátlapján és akkor szégyenlős mozdulattal gyorsan visszarakták az eredeti helyére. Ezt kiegészíti az, hogy a kiadók szinte napról napra, vagy hónapról hónapra élnek, hogy azok aUpénzek, amelyeket a két nagy könyvtámogató kuratórium, tehát a Magyar Könyvkiadói Kuratórium és a Nemzeti Kulturális Alap Könyvtámogató Kuratóriuma megítélt a pályázatok során, nagyon lassan, nagyon késve érkeznek el a kiadókhoz, a kiadókknak nincs megfelelő likviditása pénzügyileg, és ezt a helyzetet súlyosbítja az igen magas áfa. Úgy tudom, hogy körülbelül tízmilliárd forintos a magyar könyvpiac forgalma egy évben. Ezt a piacot 12 százalékos áfa sújtja, ami nagyjából 1,2 milliárd forintot jelent, ennek egy igen kis részét, úgy 10-12 százalékát fordítja vissza a költségvetés a könyvkiadás támogatására. Természetesen ez az élő magyar irodalmat és az élő magyar tudományos irodalmat sújtja leginkább, hiszen a nagy nemzetközi multinacionális cégeket, amelyek megtelepedtek Magyarországon és amelyek ma már a magyar könyvpiacnak körülbelül a háromnegyedét vagy talán a 80 százalékát is a birtokukba vették, nem érinti ez olyan mértékben. Ezek nem is kérnek könyvtámogatást, hiszen nem az élő magyar irodalmat vagy tudományos irodalmat publikálják, hanem nagyon drága, színes képes kézikönyveket jelentenek meg, vagy pedig bestseller-irodalmat, kalandregényeket, pornográfiát és

így tovább. Tehát éppen azt a területet sújtják ezek a jelenségek, amelyet egyébként az állami támogatásnak életben kellene tartania.

Az Írószövetség mint testület kidolgozott-e valamiféle alternatív javaslatot, és jutottak-e valamire a kultuskormányzattal, hiszen a vázolt helyzetkép valóban igen aggasztó.

Amikor én az Írószövetség elnökségének küldöttségével Horn Gyula miniszterelnöknél jártam, tettünk egy javaslatot arra, hogy a könyvkiadók által szétosztható összeget nagymértékben emeljék meg. Ez a javaslatunk nem talált igazából meghallgatásra. Volt egy másik kezdeményezésünk is, amelyet különben a Művelődési Minisztérium szakértőivel együtt dolgoztunk ki, s amelyet én juttattam el az Írószövetség elnökeként a kormányfőhöz, és ebben azt javasoltuk – egyébként a kormánykorábban bejelentett stratégiai döntéséhez alkalmazkodva –, hogy ne közvetlenül a kiadókat, vagy a terjesztőket támogassák, hanem a könyvtárakat, és így tegyék lehetővé azt, hogy a könyvtárak meg tudják vásárolni az élő magyar irodalom termékeit. Ebben a javaslatban azt foglaltuk össze, hogy a privatizációs bevételekből lehetne képezni egy körülbelül 500 millió forintos alapot a közkönyvtárak támogatására és ennek az alapnak a kamatait, mondjuk évente 130–140 millió forintot, lehetne pályázati úton a közkönyvtárak között szétosztani. Ezt az összeget nem az épület renovációjára, esetleg béremelésre kellene fordítani, hanem kifejezetten az élő magyar irodalomnak és tudományos irodalomnak a megvételére. Ez talán lehetővé tenné azt, hogy biztonságot érezve az értékesítés terén a kiadók is bátrabban tudnának az élő magyar irodalom publikálásába fogni. Egyelőre sajnos ezt a javaslatunkat nem kísérte siker, a privatizációs többletbevételeknek a szétosztása során, a kormányülés alkalmával erre a döntésre nem került sor. Természetesen a javaslatunkat nem vették le a napirendről, tehát remélhető, hogy a későbbiekben erre vissza fognak térni, sőt, nemrégiben hallhattam Magyar Bálint művelődési miniszternek egy nyilatkozatát, amely éppen arról szólt, hogy a könyvtárak támogatását valamiképpen a költségvetés keretében meg kell oldani. Emellett még más javaslatokat is tettünk, hiszen nemrégiben juttattunk el a miniszterelnök úrhoz egy részletes képet arról, hogy az Írószövetségnek milyen törekvései vannak. Ebben természetesen a könyvkiadásnak a helyzetét is szóvá tettük, és felvetettük az áfa problémáját. Hiszen ez a régióban Magyarországon a legnagyobb, sőt, az utánunk következőnek a kétszerese, Szlovákiában például 6 százalékos áfa terheli a könyvpiacot, nálunk pedig 12 százalékos. És arra is felhívtuk a miniszterelnök figyelmét, hogy a magyarországi könyvpiac azért is van nehéz helyzetben, mert a piacnak a nagy ré-

Téreny Miklós felvétele

szére rátették a kezüket a külföldi nagyvállalkozók. Sajnos az úgynevezett előprivatizációs törvény alkalmával – ez még az előző kormányának a számláját terheli – nem védtek meg a könyvesboltokat, nem védtek meg a magyar könyvterjesztőket, nem alkalmaztak egy olyan jellegű védelmet, mint amelyet például a gyógyszerárak esetében. Ezért jöhetett létre az a helyzet, hogy a multinacionális cégek szinte elsöpörték a magyarországi terjesztőket. Nos, mindezt föl hívtuk a figyelmet és még valamit csináltunk: mégpedig létrehoztuk az Írószövetség mellett az Írószövetség Könyvkiadói Kollégiumát. Nevezetesen összehívtuk a körülbelül 25–30 könyvkiadót, amelyek elsősorban a mai magyar irodalmat jelentetik meg, tehát felelősséget vállalnak mintegy az élő magyar irodalom nyilvánosságáért és ezeknek a kiadóknak az egyetértésével létrehoztuk ezt a kollégiumot, amely megválasztotta a maga héttagú ügyvivői testületét és időről időre állásfoglalásokat ad ki a könyvkiadás égető ügyeiben.

Közkeletű vélemény, hogy az új demokratikus kormányoknak nem kifejezetten szívügyük az íróársadalom, a tágabban vett értelmiség helyzete. Élesebben fogalmazók úgy vélik, a politika tudatosan szorítja háttérbe azt az értelmiséget, amelyiknek elvülhetetlen „rendszeráldozat” érdemei vannak.

Nem mondanám, hogy tudatos háttérbe szorítás folyik, spontán folyamatokról van szó, azonban az kétségtelen, hogy ennek eredményeként az a human értelmiség, az az író-értelmiség, amely nagymértékben előkészítette a történelmi változásokat, elvesztette szerepét. Valóban én is úgy gondolom, hogy már a '70-es évek második felétől minden, a politikával kialakult konfliktus ellenére a magyar íróársadalomnak volt egy igen nagy közéleti tekintélye, tehát az íróknak pontosabban, az akkor élő nagy íróknak a véleményét, nézeteit nem lehetett megkerülni. Valóban nagyon sok példát lehetne arra mondani, hogy az akkori politika, tehát Aczél György kulturális politikája hogyan próbált kommunikálni, kompromisszumokat kötni a magyar irodalomnak a nagy egyéniségeivel, illetve az Írószövetséggel is. Egy eléggé furcsa helyzet alakult ki, egyfelől érvényben voltak bizonyos cenzurális alapszabályok, amiket nagyon nehezen lehetett áthágni, bár ki lehetett játszani, de a cenzurális alapszabályok, vagy az irodalomnak az állami irá-

nyitása, mint rendszer mellett nagyon nagy mértékben érvényesült az irodalom társadalmi tekintélye és szinte informális hatalmi ágazattá vált az irodalom. Az Írószövetség közgyűlései egy kvázi parlamentként működve a független értelmiségi véleményeket, sőt az ellenzékiiséget is meg tudták szóltatni. Ez a helyzet nagyon nagy mértékben megváltozott, ami bizonyos identitás-válságot is okozott az irodalomban. Megváltozott egyrészt azért, mert a gazdasági életben természetesen leomlottak a központi irányításnak a rendszerei, és az új elit, amelyik a gazdasági életben pozícióba került, nemigen érdeklődött a kultúra iránt. Sőt, azt lehet mondani, hogy közönnnyel viseltetik kulturális értékekkel szemben. Másrészt kialakult egy új politikai elit, amelyben részt vesznek persze a korábbi politikai elitnek a képviselői is, ugyanakkor ez az elit korábbi ellenzékiekből, sőt korábbi írókból is verbuválódott. Azonban ez a politikai elit túlságosan el van foglalva – legalábbis az én tapasztalataim szerint – a saját hatalmának kiépítésével, részben a hatalom megszerzésének, részben a hatalom megtartásának a technikáival. A politikai elit ma nemigen érdeklődik kulturális kérdések iránt. Talán egy anekdotát is elmondhatok erről: az egyik régi barátom, aki a '90 után berendezkedő kormányzatnál államtitkári szerepet kapott és természetesen nagy lelkesedéssel végezte ezt a munkát, nagyjából megszakította korábbi értelmiségi kapcsolatait. Miután megtörtént a kormányváltás, találkoztam vele egy alkalommal és megkérdeztem tőle, hogyan képzeli tovább? Akkor – hogy is mondjam – kedélyes cinizmussal azt válaszolta, hogy eddig kutyába sem vettünk titeket, most majd újra elme gyünk közétek. Bár ehhez hozzá kell tennem azt is, hogy az én tapasztalataim szerint, aki 1989–90 körül az akkori kormányzati keretekben fel tudta építeni a maga politikai befolyását, valamiféle részt tudott szerezni a hatalomból, nem vesztette el ezt a befolyást és ezt a hatalmat '94 után. Úgy érzem, hogy a mai kormányzat is nagyon ügyel arra, hogy az ellenfelei, még azok az ellenfelei is, akik esetleg nem valók a politikai életbe, jól érezzék magukat, ne legyenek elégedetlenek, megtalálják a számításaikat. Intézmények, szervezetek, csoportok vagy egyének, akiknek sikerült 1990 körül fellépni a politika színterén és beépülni az új politikai elitbe, azok nem kerültek a partvonalon túlra. Főleg volt az az aggodalom, amely 1994 körül esetleg megjelent ebben a körben, ma már elég nyugodtan nézik a saját jövőjüket, tehát megint csak kevésbé érdeklődnek a kultúra iránt.

Mindez találó, ámde igen szomorú. Persze politikusok, éppen íróból, értelmiségiből lett politikusok érvelnek úgy, miért nem örülnek az írók annak, hogy végre csak a színtiszta literatúrával foglalkozhatnak, szakmai kérdéseken töprenghetnek. Elvégre Nyugaton sincs politikai jelentősége az irodalomnak, ott már régóta csak keveseket érdeklő önálló szféra a művészet. Csakhogy ezzel párhuzamosan a politikai-gazdasági hatalom nálunk nemigen segít a szakmává lett irodalom létalapját megteremteni, noha a jelenlegi helyzetben más ezt nem képes megtenni.

Amikor összevetjük a magyarországi literátus értelmiség és a nyugati literátus értelmiség helyzetét, egyfelől valóban igaz az, amit mondtam, nevezetesen, hogy a nyugati világban a literátus értelmiség szakmai életet él, de szakmai életét azért a politika, a gazdaság anyagilag alátámasztja, tehát megvannak azok az intézmények, amelyek a szakmai életet biztonságossá teszik. Azonban én úgy gondolom – és erre elég sok tapasztalatot tudnék bizonyítékul felhozni – nem egészen igaz az, hogy

a nyugati világban a literátus értelmiség teljesen nélkülözi a hatalmat és a befolyást. Ugyanis való igaz, hogy nyugaton egy költő, egy író, egy esszéista, egy irodalomtörténész közvetlenül nem jelent hatalmi tényezőt, nem épül be a politikai rendszerbe, a pártoknak a struktúrájába, azonban nagyon is odafigyelnek a véleményére. Erre nagyon sok példát lehetne mondani a francia közéletből Sartre-t, Camus-t nem lehetett, nem tudta megkerülni a politika. Mauriac-nak, T. S. Eliotnak óriási tekintélye volt, szintúgy Malraux-nak a politikai tekintélyét az irodalmi tekintélye alapozta meg. Egyszóval a párizsi és a londoni irodalmi értelmiség nem fogja be a száját, nagyon is jelen van a döntéshozatali folyamatok mögött és mint közvélemény-befolyásoló tényező nagyon is tudatában van annak, hogy a politika bizonyos mértékig ki van szolgáltatva a kultúrának. Éppen ezért az Írószövetségnek nálunk offenzívabb magatartást kell tanúsítania, hatékonyabban kell képviselnie az írói társadalomnak és az irodalomnak az érdekeit. Itt nem szakszervezeti érdekvédelemre gondolok, bár az is nagyon fontos, és abban is természetesen szerepet kell, hogy vállaljunk, hanem arra, hogy az irodalmi nyilvánosság, a folyóirat, a könyvkiadás, az írói társaságok, egyesületek érdekét védje, az irodalom társadalmi presztízsét próbálja megvédeni, illetve helyreállítani. E tekintetben születnek már eredmények, például rendeződött a székházunk ügye, ez azt jelzi, érdemes volt erősebben fellépni. Másrészt az Írószövetségnek van politikai feladata is, noha direkt módon nem szabad belekeverednie a pártpolitikába, fel kell azonban lépniünk a politika színterén akkor, amikor a nemzeti kultúra érdekében a megvédéséről van szó, hogy egy példát is mondjak, novemberi közgyűlésünkön kiadtunk egy nyilatkozatot a szlovákiai nyelvtörvénnyel szemben, amely korlátozta az ottani magyarok kultúrájának a lehetőségeit. Másrészt fel kell hogy lépünk az írói presztízs és az írói érdekek védelmében akkor, amikor ezt a presztízszt, ezeket az érdekeket közvetlenül a pártpolitika felől éri támadás. Ennek volt példája az a nyilatkozat, amelyet Torgyán József közismert parlamenti interpellációja után az Írószövetség elnökeként megjelentettem. A másik tevékenységi kör, amit ugyancsak el kell végeznünk, hogy az azonos eszmekörök, azonos politikai nézetek, azonos esztétikai felfogások körül tömörülő írók alkossák meg a maguk írói társaságát, éljék a maguk életét a saját körükön belül, lehetőleg minden irányzatnak legyen egy ilyen társasága és utána ezek a társaságok szövetkezzenek közös érdekek, közös szellemi érdekek, közös presztízs védelmében az Írószövetség ernyője alatt. S ez megindult, hiszen több ilyen társaság is van.

Említette, hogy fél éve tölti be ezt a posztot, és bár az irodalom aktív szereplőjeként, önnek korábban is volt rálátása az irodalmi élet megosztottságára, a legutóbbi évek fejleményei talán önt is meglepték.

Engem igazából nem értek csalódások, se keserű se kellemesebb irányba. Elégé ismertem ezeket az ellentéteket, konfliktusokat, ezek nem maiak, hagyományosan végighúzódnak igazából az egész XX. századi magyar irodalom történetén. Voltak korszakok, amikor bűvópaták módjára eltűntek ezek az ellentétek, voltak korszakok, amikor felszínre törtek. Azt azért hozzá kell tennem, hogy ezeknek a konfliktusoknak a felerősödésében általában a politika volt a ludas. Voltak idők természetesen, amikor ezek enyhének látszottak, hiszen ellenzéki összefogás alakult ki például a '80-as években. Ennek látványos példái voltak a '81-es és '86-os írószövetségi közgyűlések, amikor egy Mézőly Miklós, egy Csoóri Sándor, egy Konrád

György, egy Sánta Ferenc, egy **Eörsi István**, egy Csurka István egymást váltva, egymás mellett szóltak fel, bírálták a művelődéspolitikát, általában a politikát, azonban ennek az ellenzéki integrációnak vége kellett, hogy legyen a pártpolitikai harcokkal párhuzamosan. Ezek a kulturális küzdelmek úgy érzem, hogy '93 körül kulminálódtak leginkább az akkori rádiós és televíziós vezetés botrányai következtében. Azóta, mintha valamilyen enyhülés történt volna. Egyébként nem hiszem, hogy ezt az enyhületet az okozná, hogy az írók ideológiailag, politikailag közeledtek egymáshoz. Inkább azt hiszem, arról van szó, hogy belefáradtak ezekbe a küzdelmekbe, illetve a közös érdekvédelemnek a kihívása inkább egymás mellé kényszerített írókat. Tehát amiről az előbb beszéltem, a könyvkiadásnak a veszélyeztetettsége az irodalmi alkotómunkát fenyegető fejlemények, ezek olyan közös érdekeket és érdekvédelmi feladatokat teremtetek, amelyek mentén valamelyest enyhülniök kellett a feszültségeknek, a konfliktusoknak. Magam egyébként arra törekszem, hogy ne csak spontán folyamatok készítsék elő a helyzet rendeződését, tehát a konfliktusok tompítását, hanem az Írószövetség vezetősége is azon fáradozzon, hogy ezek a konfliktusok enyhüljenek és valóban úgy érzem, most fél év után nincsenek igazán nagy veszedelemek.

Itt kanyarodhatunk vissza a témánk szempontjából döntő kérdéshez, ahhoz, hogy a mai megváltozott társadalmi viszonyok közepette valójában mi lehet az Írószövetség szerepe? Sokan ugyanis még a létjogosultságát is megkérdőjelezik egy ilyen egyesületnek, mások azon a véleményen vannak, hogy korszerű funkciót egy ilyen szövetség ma már nem képes betölteni.

Itt két véleménnyel találkozom általában, egy radikálissal, amelyet elutasítok és egy reformistával, amelyet meg tudok érteni. A radikális nézetek azt mondják, hogy egyáltalán nincs szükség írószövetségre, hiszen az írószövetség egy sztálinista találmány. Hát én ezt őszintén szólva butaságnak tartom, ugyanis korábban is volt Magyarországon írószövetség, hiszen a Kisfaludy Társaság is kvázi írószövetségként működött, a '20-as években Magyar Írók Szövetsége elnevezéssel élt egy írószövetség, amelynek Herczeg Ferenc és Szabó Dezső voltak a társelnökei, őket azért mégse lehet sztálinista kreatúráknak nevezni. És a nyugati országokban is, Franciaországban, Németországban, Finnországban, Ausztriában, Olaszországban is működnek íróegyesületek, illetve kifejezetten írószövetségek, asszociációk, amelyek írói társaságot fognak át. Tehát butaságnak tartom állandóan Sztálint emlegetni a Magyar Írószövetséggel kapcsolatban, kivált akkor, amikor a Magyar Írószövetség volt az első és az egyetlen közép-kelet-európai szervezet, amely a sztálinizmus ellen felázadt és egy nagy nemzeti forradalomba vitte az országot 1956-ban. A reformista nézetekkel azonban részben egyetértek. Én is úgy gondolom, hogy az Írószövetség arculatát át kell alakítani bizonyos mértékig, hiszen az, hogy az Írószövetség elvesztette a közvetlenül politizáló közéleti szerepét, amely '89 előtt az övé volt, okozott egy bizonyos identitás-válságot. Nos, új szerepek mentén képzelem el én is az Írószövetség munkáját. Mert először is úgy gondolom, hogy az Írószövetségnek átfogó érdekvédelmi szervezetnek kell lennie. Ahogy már az előbb említettem, nem szakszervezetnek, hanem az irodalom érdekeit, presztízsét, tehát társadalmi helyzetét védő szervezetnek, aminek most eminens feladata a magyar könyvkiadásnak, a folyóirat-kultúrának a védelme. És természetesen bele kell szólnia az írók szociális helyzetének a

jobbításába is. A másik nagy feladat, amit fontosnak tartok, hogy az Írószövetség legyen a magyar irodalom szakmai közéletének az otthona. Erre mi törekszünk is, hiszen az Írószövetség klubjában évente 140–150 összejövetel zajlik, könyvbemutatók, kiadók bemutatkozásai, írócsoportoknak a megjelenése, fiatal írók felvezetése, különféle találkozók, egyébként más kulturális szervezetekkel közösen is tartunk ilyeneket. És természetesen a szakmai közéletnek a fórumait jelentik az Írószövetség szakosztályai is, a költészeti, a prózai, a műfordító, drámai, ifjúsági irodalmi, és a kritikai

sokkal könnyebb megegyezni két írónak, vagy akár két írószövetségnek, mint két külügyminiszternek. Nekem ezen a téren sem rosszak a tapasztalataim. Nemrégiben Bukarestben jártam a román írószövetség meghívására. Nagyon kellemes fogadtatásban volt részem annak ellenére, hogy az Írószövetség elnökévé választásom után éppen a román elnök szövegíróje, Chebeleu és újabban az idős méregkeverő Raoul Sorban nagyon barátságosan nyilatkozatot tett velem szemben, és mégis kialakult a párbeszéd, sőt létrejöttek az összeköttetések.

ugyanazoktól a személyektől. Ezek ellen én nem szoktam védekezni, tehát nem szoktam nyilatkozatokat közzétenni, cáfolatokat írni, mert úgy érzem, nincs rá szükségem, hiszen a könyveimben, a cikkeimben a nyilvános megszólalásaimban eléggé nyomon követhető volt, hogy annak idején mit gondoltam én a nemzeti függetlenségről, az '56-os forradalomról, az erdélyi magyar irodalomról és így tovább. Tehát nem érzem szükségét annak, hogy elővegyek régi szövegeket és azzal bizonyítsam azt, hogy mit tudom én, 1981-ben nem voltam „bolsevista” és 1992-ben pedig „zsidó”-bérenc voltam. Ezeket a minősítéseket különben eléggé alacsony szellemű emberek és lapok használják. Azok a szélsőséges törekvések, amelyek a politikai életben megjelentek, az én tapasztalataim szerint már nem tudnak annyira behatolni az irodalmi életbe, mint korábban. Ez engem mindenképpen megnyugtat, mert nem szereztem olyan tapasztalatokat az elnökségem fél éve alatt, amiből aggályaim támadtak volna afelől, hogy engem az irodalmi élet elfogad-e. Eléggé jó viszonyban vagyok szinte mindenkiel, mindenkiel szót tudok érteni, és igazából az elnökké választásom azért is történt meg, mert az irodalmi életnek a legkülönbözőbb szereplői és csoportjai úgy gondolták, hogy én át tudom hidalni az irodalmi életen belül meglévő nézetkülönbségeket.

Igen, Elnök úrnak van ezzel kapcsolatban egy érdekes önjellemző metaforája, azt írta valahol, hogy a mostani helyzetben „Ön a belga”.

Igen, ez egy régi pesti viccre utal. A belga hadseregben sorakoztat az őrmester: vallonok jobbra, flamandok balra. Kohn zavartan kérdezi: És mi belgák hová álljunk. Nos, belgának lenni annyit tesz, mint hogy az ember nem akarja elkötelezni magát az egymással vitázó erők egyikének sem, csupán az országnak és a magyar kultúrának, irodalomnak. Az én életem úgy alakult, hogy több olyan értelmiségi csoporttal is szoros kapcsolatba kerültem, amely 1987–1989 után „helyzetbe került”. A piarista gimnáziumba jártam, onnan ismertem Antall Józsefet és barátait, az ötvenhatos forradalom után eltöltöttem egy félesztendőt a tőkölvi internálótáborban, szabadulásom után jó barátságba kerültem Donáth Ferencsel, Vásárhelyi Miklóssal és másokkal, a későbbi „demokratikus ellenzékkal”, mint irodalomtörténész és kritikus az erdélyi irodalommal és a népi írómozgalommal is foglalkoztam, így kapcsolatom volt a nemzetileg elkötelezett értelmiséggel, ott voltam az 1987-es lakiteleki találkozón. A politikai átalakulások és a felerősödő pártküzdelmek idején sem kívántam egyértelműen tábort választani és megszakítani kapcsolataimat régi barátaimmal. Mindez kétségtelenül okozott kellemetlenségeket: kaptam szidalmakat, névtelen leveleket. Így kerültem a „belga” helyzetébe. Ezt a helyzetet az én meggyőződésem szerint Illyés Gyula jellemezte annak idején hitelesen és méltósággal, midőn *Magyarok* című könyvének jegyzetei között arról írt, hogy egyszerűen kíván hűség maradni a parasztság képviselőihez és a pascali „örök igazsághoz”. Ebben az ő példáját szeretném követni, noha tudom, mindez nem könnyű feladat. De vannak biztató következményei is: engem mindenesetre azért választottak meg eléggé meggyőző többséggel az Írószövetség elnökének, mert a legtöbben úgy látták, hogy olyan emberre van szükség ezen a poszton, aki képes hidat építeni a szekértáborok között. Magam is erre a hídépítésre vállalkoztam, ez szabja meg a szövetség elnökeként feladataimat.

**Az interjút készítette:
MÁTYÁS GYŐZŐ**

szakosztály. A szakmai közélet fórumai az Írószövetség regionális csoportjai is nagyobb vidéki városokban, Pécsen, Székesfehérváron, Szombathelyen, Kecskeméten, Debrecenben, Nyíregyházán, Miskolcon. És még nagyon sok olyan terület van, ahol az irodalomnak a szakmai közéleté megszervezhető.

Harmadik nagy feladata az Írószövetségnek az, hogy az egyetemes magyar irodalomnak a szervezete legyen, tehát a Magyar Írószövetség nem a magyarországi íróknak a testülete, hanem a magyar írók – éljenek ezek bárhol – szövetsége éppen ennek a gondolatnak a jegyében csatlakozhattak már '89 után külső tagként először, azután '92 után rendes tagként a határon túli magyar írók az Írószövetséghez. 1995-ben már választók és választhatók voltak, a 71 tagú választmánynak hét határon túli tagja van. A kilenctagú elnökségnek pedig egy kolozsvári író, Szilágyi István, a Helikon című folyóiratnak a szerkesztője a tagja. Ugyancsak a magyar irodalom határokat átlépő egyetemességének a gondolata vezetett el bennünket ahhoz, hogy elkezdjük létrehozni azokat a regionális szervezeteket, amelyek, úgynevezett kettős helyzetben, vagy akár kettős tagságban élnek, tehát jelen vannak a maguk országában a szellemi, kulturális életben, de ugyanakkor csatlakozva a Magyar Írószövetséghez nemcsak egyéni jogon, hanem kollektív testületként is jelen vannak a Magyar Írószövetség munkájában. És végül, negyedik nagy feladata lenne véleményem szerint az Írószövetségnek, hogy vegyen részt a kulturális diplomáciának az alapításában. Úgy érzem, hogy ebben a tekintetben az Írószövetség lehetőségei nem rosszak, a magyar diplomácia mozgásteret amúgy is eléggé leszűkült, hiszen köztudomású, hogy nincs igazán kezdeményező és eredményes helyzetben a magyar diplomácia a szomszéd országokban, amelyek nem folytatnak olyan politikát, amely különösebb diplomáciai kezdeményezésekre adna alkalmat Budapest részéről. A kultúrában viszont igenis lehet találni ilyen lehetőségeket, tehát

Végezetül egy nagyon is témánkhoz kapcsolódó ad hominem kérdés. Önt mint elismerten integratív személyt választották az Írószövetség elnökévé. Az utóbbi időkben azonban sok támadás érte olyanok részéről, akik ma is tagjai az Írószövetségnek, avagy korábban jelentős szerepük volt abban.

Beszéljünk nyíltan, Csurka Istvánról van szó. Nos, valóban az a helyzet, hogy én nem tudok azonosulni azzal az eszmésséggel, amit a Magyar Fórum, vagy a Demokrata, vagy más, esetleg általam nem ismert, mert hát nem olvasott lapok képviselnek. És hát az is igaz, hogy ezekben a lapokban – ez igazából közvetve jutott el hozzám – engem elég sokszor megtámadtak és sokszor nem mindig, hogy úgy mondjam az udvariasság szabályai szerint. Azt hiszem, Magyarországon már mindenki megtanulta eltűrni ezeket a személynek szóló támadásokat. Nos, annak idején, amikor 1992-ben az Írószövetség közgyűlésén elhangzott egy javaslat arra vonatkozólag, hogy Csurka Istvánt zárják ki az Írószövetségből az emlékeztető Csurka-pamflet után, akkor, jó lelkiismerettel mondhatom ezt, én voltam az, aki felment a szónoki emelvényre és ezt a javaslatot elutasította. Ezt nem is bántam meg. Az más kérdés, hogy egynéhány hónap, vagy egy fél év után Csurka István kilépett az Írószövetségből. Az ő pályája különben is olyan területekre kalandozott el, amiket én már nem tudok követni. Tehát ezért nem nagyon zavar az, ha az ő lapjában engem megtámadnak. Én ezt teljes mértékben összeegyeztethetőnek tartom az írószövetségi munkámmal, hiszen azt hiszem, hogy az én nézeteim és meggyőződésem eléggé a nyilvánosság előtt vannak megjelenítve. Én '89 előtt és '94 előtt is ugyanazokat az értékeket próbáltam képviselni és védeni, és '89 előtt is kaptam személyre szóló támadásokat, mondjuk baloldaltól, '94 előtt is kaptam személyre szóló támadásokat, mondjuk jobboldaltól. A vicces ezekben az volt, hogy néha